

Semikompozitá a kvázikompozitá so somatickými bázoidmi v iníciaľovej pozícii (na materiáli slovenčiny, poľštiny a češtiny)¹

Keywords: compounds, semi-compounds, quasi-compounds, word-forming structure, word-forming base, baseoid, somatic meaning of components, Slovak, Polish, Czech

Kľúčové slová: kompozitá, semikompozitá, kvázikompozitá, slovtvorná štruktúra, slovtvorný základ (báza), bázoid, somatický význam komponentov, slovenčina, poľština, čeština

Abstract

The study contributes to a closer understanding of one of the ways of enriching lexicon – the formation of words by composition. It emphasizes the fact that composition and compounds (especially selected types) are of great importance in the vocabulary of Slavic languages and they – in comparison to derivation and synthetic derivatives – have strengthened their position in various types of discourse in recent decades. The study points out the heterogeneity of names of the analysed types of compounds and at the same time it presents the theoretical basis applied to compounds and components of their word-forming structure. In the study, nine components with somatic meaning and initial position are compiled as separate entries. The processing of entries is based on extensive research of lexical material in neological sources, national corpora and lexicographic works of three languages – Slovak, Polish and Czech. Entries are also the basis for a multi-perspective description of somatic components (especially in terms of meaning, polysemy, origin and variability), as well as illustrative lexical material (especially in terms of composite and neological character, orthographic variability, affiliation with communication registers).

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0046 (50 %); publikácia je zároveň výstupom z grantovej úlohy VEGA *Slovtvorná a morfeatická štruktúra slovenského slova III (kvalitatívne a kvantitatívne aspekty)* č. 1/0025/22 (50 %).

Štúdia prispieva k bližšiemu poznaniu jedného zo spôsobov obohacovania lexiky – tvorenia slov kompozíciou. Zdôrazňuje fakt, že kompozícia a kompozitá (najmä vybrané typy) zastávajú dôležité miesto v slovnej zásobe slovanských jazykov a v porovnaní s deriváciou a syntetickými derivátmi v posledných desaťročiach posilňujú svoje postavenie, a to v rozličných typoch komunikátov. Poukazuje na heterogenosť pomenovaní analyzovaných typov kompozít a zároveň predstavuje teoretické východiská aplikované na kompozitá a zložky ich slovtvornej štruktúry. V štúdiu je do podoby samostatných hesiel spracovaných deväť komponentov, ktoré spája somatický význam a postavenie v iníciaľovej pozícii. Spracovanie hesiel sa opiera o rozsiahly výskum lexikálneho materiálu v neologických prameňoch, národných korpusoch a lexikografických dielach troch jazykov – slovenčiny, poľštiny a češtiny. Heslá sú zároveň východiskom pre viacaspektivý opis somatických komponentov (najmä z hľadiska významu, polysémie, pôvodu, variantnosti), ako aj ilustrujúceho lexikálneho materiálu (predovšetkým z hľadiska kompozitnosti, neologickosti, ortografickej variantnosti, príslušnosti ku komunikačným registrom).

Úvodné poznámky

V príspevku sa venujeme zloženým slovám typu s., p.² *bodypiercing* – č. *body-piercing*; s. *dermoporadenstvo* – č. *dermoporadenství*; s., č. *facelifting/face-lifting* – p. *face-lifting*; s. *rinovírus* – p. *rynovírus* – č. *rhinovírus*; s. *akrojoga/acrojoga* – č. *akrojóga*; s. *armwrestling/arm-wrestling* – p., č. *armwrestling*; s., p., č. *podoskop*; s. *pedometer* – p., č. *pedometr*; s., č. *footgolf* – p. *futgolf*. Uvedené druhy kompozít prispievajú k zmene charakteru lexiky súčasných slovanských jazykov. Ich expanzia je príznačná najmä pre posledné desaťročia. Na masovosť týchto kompozít poukazujú viacerí autori, napr. Kurzowa (1976), Sambor (1976), Pančíková (2008) či autori GWJP (1999).

Pomerne vysoká miera heterogenosti sprevádza pomenovania uvedeného typu lexém, ale aj ich pojmové vymedzenie.³ Názvy objavujúce sa v polonistickej literatúre reflektujú predovšetkým (ne)existenciu slovtvorného základu v podobe samostatnej lexémy a pôvod

² Zoznam použitých skratiek a značiek sa nachádza na konci príspevku.

³ Pojmové vymedzenie jednotlivých pomenovaní v poľštine je podrobne spracované v monografii M. Vojtekovej (2021).

komponentu: *zloženia jednostronnie motywowane* (napr. GWJP 1999, Skarżyński 2000), *quasi-zloženia* (napr. GWJP 1999, Skarżyński 2000, Jadacka 2001, Waszakowa 2005, Jadacka 2009), *zloženia z podstavami obcymi* (napr. Łachnik 2018), *zloženia obce* (napr. Łachnik 2018), *hybrydy* (napr. EJP 1999; Gruszczyński, Bralczyk (eds.), 2002; Pančíková 2008), *zloženia z jedným členom niesamodielnym (zviazanym)* (napr. Waszakowa 2005). Termíny používané H. Jadackou (*zrosty*, ktoré člení na *zloženia bezafiksálne/zloženiowce* a *zloženia prefiksoidálne*) reflektujú mechanické spájanie základov a absenciu slovtvorných formantov a pomocných slovtvorných prostriedkov – spájacej morfémy (2001, 2009). Pomenovania *zloženia dezintegrálne/wyrazy złożone o podstawie zdeintegrowanej* odrážajú formálnu podobu slovtvorného základu (Grzegorzczkova 1979, Ochmann 2004, Skarżyński 2000).

V slovakistickej literatúre sa objavujú pomenovania: *semikompozitum* (napr. Ološtiak, Vojteková, Oriňáková 2018), *kvázikompozitum* (napr. Horecký, Buzássyová, Bosák a kol. 1989; Furdík 2004; Ološtiak, Vojteková, Oriňáková 2018), *nepravé kompozitum* (napr. Furdík 2004), *hybridné kompozitum* (napr. Horecký, Buzássyová, Bosák a kol. 1989), *internacionálne kompozitum/internacionálna zložena* (napr. Horecký, Buzássyová, Bosák a kol. 1989).

V bohemistickej literatúre sa vyskytujú termíny: *kvázikompozita* (napr. Bozděchová 2017a, Štícha a kol. 2018), *hybridní složeniny* (napr. Mejstřík 1965, Dokulil a kol. 1986, Žaža 1999, Mitter 2008), *hybridní kompozita* (napr. Svobodová 1999, Bozděchová 2017b, Mitter 2003), *hybridně složená slova* (napr. Helcl 1953), *hybridní slova* (napr. Martincová, Savický 1987), *nepravé kompozita* (napr. Bozděchová 2017a), *kompozita přechodného typu* (napr. Bozděchová 2017a).

Teoreticko-metodologické východiská

Uvedené typy kompozít budeme v štúdií pomenúvať ako semi-kompozitá a kvázikompozitá. Typológia kompozít, zložky slovtvor-

nej štruktúry a ich pojmové vymedzenie, ktoré ďalej predstavíme, vychádzajú z monografie *Slovtvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine* (Ološtiak, Vojteková, Oriňáková 2018, s. 16–31) a štúdie *Kompozitnosť a kompozícia (príspevok k charakteristike zložených slov na materiáli západoslovenských jazykov)* (Ološtiak, Vojteková 2021).

Z hľadiska slovtvornej štruktúry v našom prístupe počítame so štyrmi druhmi komponentov: báza – bázoid – afixoid – afix, pričom bázu (základ) a afix (formant) možno chápať ako krajné póly škály. Pri charakteristike týchto komponentov sa opierame o nasledujúce atribúty: morfemický status, lexikálna samostatnosť, sémantika, horizontálna relačnosť, vertikálna relačnosť a systemizačnosť. Za hlavné kritériá však považujeme sémantiku a lexikálnu samostatnosť. V nasledujúcej časti charakterizujeme komponenty s plným lexikálnym významom – bázu a bázoid.

1. **Báza (slovtvorný základ).** Ide o plnohodnotný lexikálny komponent, ktorý sa vyskytuje aj ako samostatné slovo. V kompozite je formálne vyjadrený celým motivantom (napr. p. *egzo-szkielet*) alebo tvarotvorným základom motivantu (napr. p. *film-o-gra*). Vo svojej štruktúre obsahuje minimálne jednu koreňovú morfému (radix) a plní relačnú a systemizačnú funkciu – báza združuje lexémy do rovnakokoreňových slovtvorných útvarov: a) na horizontálnej úrovni (spája motivát s motivantom v slovtvornom rade, napr. p. *hormon* → *anty-hormon*, *hormon* → *fito-hormon*, *hormon* → *hormon-oid*, *terapia hormonalna* → *hormon-o-terapia*, *hormon* → *neuro-hormon*, *hormon* → *hormon-izować*, *hormon* → *hormon-alny*, *hormon* → *hormon-owy*); b) na vertikálnej úrovni (vytvárajú sa slovtvorné paradigmy, p. *anty-hormon*, *fito-hormon*, *hormon-oid*, *hormon-o-terapia*, *neuro-hormon*, *hormon-izować*, *hormon-alny*, *hormon-owy*); c) na vertikálno-horizontálnej úrovni (vytvárajú sa slovtvorné hniezda).⁴

⁴ V štúdií vychádzame z Furdíkovej teórie slovtvornej motivácie a princípu slovtvornej motivácie zahŕňajúceho proces, vzťah i vlastnosť (1993, 2004). Slovtvorný systém, jeho inventár a štruktúru bližšie porov. Furdík (2004, s. 109–110).

2. **Bázoid.** Ide o neplnohodnotný lexikálny komponent, ktorý v zásade nefunguje ako samostatné pomenovanie,⁵ avšak je nositeľom lexikálneho významu, napr. p. *hydro-* „súvisiaci s vodou, vodný“. Bázoid obsahuje koreňovú morfému, ktorá sa vyskytuje v týchto podobách:

a) celá – v podobe čistého radixu (napr. p. *ekstra-klasa*, *eko-turistika*) alebo radixu s interfixom (napr. p. *klaustr-o-fobia*);

b) redukovaná:

ba) truncačná (utvorená pomocou useknutia derivačných morfémy a submorfémy), napr. p. *agrarny* → *agro-* (*agrodiesel*, *agrobiznes*), *realny* → *real-* (*realsocializmus/realsoc*);

bb) abreviačná, ktorej výsledkom je:

bba) skrátenie komponentu, napr. p. *informacja*, *informacyjny* → *info-* (*infopojazd*), *dokumentalny* → *doku-* (*dokudrama*);

bbb) inicializácia komponentu, napr. p. *elektroniczny* → *e-* (*e-handel*), *internetowy* → *i-* (*i-szkola*).

Redukovaný radix môže byť výsledkom čistého skrátenia (p. *dokument*, *dokumentalny* → *doku-*, *aerobik* → *aero-*), alebo sa môže vyskytnúť s interfixom (p. *globalizacja* → *glob-o-*; *filtracja*, *filtracyjny* → *filtr-o-*, *cytat* → *cyt-o-*). Interfix *-o-* považujeme za súčasť bázoidu tak v prípade jeho výskytu pri neredukovanom radixe (*klaustrofobia*), ako aj pri redukovanom radixe (*globofobia*).⁶

Bázoidy taktiež plnia relačnú a systemizačnú funkciu, avšak sekundárne, na základe princípu analógie. Správajú sa tak, ako keby

motivant mali, a to pod vplyvom pôsobenia vertikálnej dimenzie relačnosti na paradigmatickej osi, t. j. vďaka tomu, že existujú viaceré lexémy s daným bázoidom (napr. horizontálnosť poľského bázoidu *dermato-*: 0 + *kosmetyk* → *dermatokosmetyk*, 0 + *patologia* → *dermatopatologia*, 0 + *chirurgia* → *dermatochirurgia*, 0 + *mikoza* → *dermatomikoza* a vertikálnosť poľského bázoidu *dermato-*: *dermatokosmetyk*, *dermatopatologia*, *dermatochirurgia*, *dermatomikoza*). Podobne ako bázy aj bázoidy vytvárajú nevyhnutný predpoklad na konštituovanie rovnakokoreňových slovotvorných útvarov.⁷

V nadväznosti na predchádzajúci výklad zložiek slovotvornej štruktúry za kompozitné považujeme lexémy, ktoré vo svojej štruktúre obsahujú minimálne dva komponenty s plným lexikálnym významom (bázy alebo bázoidy). Tie sa môžu vzájomne rozličným spôsobom kombinovať. Podľa toho vyčleňujeme nasledujúce typy kompozitných jednotiek (Ološtiak, Vojteková 2021).

1. **Pravé kompozitá.** Jednotky s oboma plnohodnotne motivovanými komponentmi (bázami), t. j. so všetkými slovotvornými základmi fundovanými samostatne existujúcimi slovami, napr. p. *gluchy* + *niemy* → *gluchoniemy*, *pierwsza klasa* → *pierszoklasista*. Patria sem nielen pomenovania s domácimi komponentmi, ale aj pomenovania s prevzatými komponentmi, pričom dôležitá je lexikálna samostatnosť týchto prvkov (napr. p. *laser* + *terapia* → *laseroterapia*). Pravým kompozitám sa v štúdiu nebudeme bližšie venovať.

⁵ Lexikálna samostatnosť formálne identických jednotiek môže byť výsledkom: a) sekundárneho osamostatnenia komponentov (porov. p. *retro-* „nawiązujący do przeszłości“, *retro* „o modzie, stylu itp.: nawiązujący do przeszłości, zwykle sprzed kilkudziesięciu lat“), b) ortografickej variantnosti (porov. č. *bodyart* – *body-art* – *body art*), c) redukcii súvisiacej s ekonómiou výpovede (p. *dziewczyna w minispódnicy* → *dziewczyna w mini*, porov. Jadacka 2009, s. 122).

⁶ H. Jadacka (2009, s. 121; 2001, s. 95) chápe samohlásku *o*: 1. ako súčasť prvého komponentu, pričom podľa nej ide o náhodnú totožnosť s najčastejšou podobou interfixu (napr. v kompozitách *ekoturystyka*, *biopaliwo*, *euroczek*, *fotostarzenie*, *homofobia*, *narkobiznes*, *pornomodelka*, *wideodokument*, *neokomuna*, ktoré pome-

núva ako *zrosty* – *zrasty* a v rámci nich ako *złożenia bezafiksalne* – *bezafiksálne kompozitá*); 2. ako interfix (napr. v kompozitách *podatkologia*, *pedatofobia*, ktoré pomenúva ako *quasi-złożenia* – kvázikompozitá a na základe prítomnosti spájacej morfémy *-o-* ich chápe ako podtyp *złożeni właściwych* – pravých kompozit).

⁷ Charakteristiku komponentov s oslabeným lexikálnym významom (afixoidov, napr. p. *show-man*) a komponentov bez lexikálneho významu (afixov, napr. p. *blach-arz*), ktoré stoja mimo nášho záujmu v tomto príspevku, porov. v práci Ološtiak, Vojteková, Oriňáková 2018, s. 23–26.

2. **Semikompozitá (monobázoidné kompozitá).** Jednotky s jednou bázou (slovotvorným základom) a jedným bázoidom, t. j. s jedným plnohodnotne (slovotvorne) motivovaným komponentom vyskytujú sa aj ako samostatné slovo a s jedným viazaným komponentom, ktorý nefunguje ako samostatné pomenovanie, ale je nositeľom lexikálneho významu, napr. s. *armwrestling* (*arm-*: „súvisiaci s rukou“ + *wrestling* „zápas vo voľnom štýle“).

Semikompozitá sú slovotvorne motivované prostredníctvom jedného komponentu, možno tu teda uvažovať o polomotivovanosti (preto používame termín semikompozitum), napr. s. 0 → *armwrestling* ← *wrestling*, *fakt* → *faktografia* ← 0.

Hoci sa jeden z komponentov semikompozita samostatne nevykytuje, vysoká miera štruktúrovanosti kompozita je zabezpečená v týchto smeroch:

1. horizontálno-vertikálny rozmer bázy ako komponentu, ktorý sa vyskytuje ako samostatné pomenovanie:
 - a) horizontálnosť – vzťah k motivantu: p. *chirurgia* → *rynochirurgia*;
 - b) vertikálnosť – analogický vzťah ku kompozitám a semikompozitám obsahujúcim rovnakú bázu: p. *dermatochirurgia* – *kardiochirurgia* – *angiochirurgia* – *neurochirurgia*;
2. vertikálny rozmer bázoidu – opakovanosť bázoidu v iných kompozitách: p. *rynovirus* – *rynolaryngologia* – *rynoplastyka*.

Tieto vzťahy zabezpečujú slovotvornú motivovanosť kompozita s jedným alebo všetkými internacionálnymi komponentmi.

3. **Kvázikompozitá (dibázoidné kompozitá).** Jednotky s dvomi bázoidmi, t. j. s internacionálnymi komponentmi, ktoré nefungujú ako samostatné pomenovania (napr. s. *dermatológia*, p. *rynoskopia*, č. *podiatrie*).

Kvázikompozitá pokladáme za slovotvorne nemotivované vzhľadom na absenciu motivantov, napr. s. 0 → *dermatológia* ← 0. Dibázoidným kompozitám teda chýba horizontálny rozmer (smer od motivantu), avšak vyznačujú sa dvojitým vertikálnym rozmerom, t. j. analogickými vzťahmi k jednotkám obsahujúcim rovnaký

bázoid (napr. s. *dermatológia*: *dermatoskopia*, *dermatofyt*, *dermatoglyf* / *podológia*, *rinológia*). Znamená to, že aj kvázikompozitá sa vyznačujú istou mierou štruktúrovanosti a na pomyslenej škále medzi motivovanosťou a nemotivovanosťou nejde o úplne nemotivované pomenovania. Možno tu uvažovať o nepriamej (analogickej) motivovanosti.

Analýza materiálovej bázy

V štúdiu sa venujeme **deviatim bázoidom**, ktoré sme v prvom kroku vyseletovali z lexikálneho materiálu šiestich zväzkov publikácie *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 2001–2005* (Smólkowa (ed.) 2010–2015). Pri selekcii sme sa zamerali len na bázoidy so somatickými významami a v iníciaľovej pozícii. V ďalšom kroku sme podrobne preskúmali slovenský, poľský a český lexikálny materiál obsiahnutý vo všeobecných výkladových slovníkoch, neologických a odborných slovníkoch, slovníkoch cudzích slov, národných korpusoch a v prípade potreby aj v rozličných internetových zdrojoch. Dospeli sme tak k nasledujúcim podobám bázoidov v slovenčine, poľštine a češtine, pričom medzijazykové rozdiely nie sú výrazné a týkajú sa primárne pravopisu komponentov.

Tabuľka 1. Podoba bázoidov v slovenčine, poľštine a češtine

slovenčina	poľština	čeština
akro-/acro-	akro-	akro-
arm-	arm-	arm-
body-	body-/bodi-	body-
dermo(o)/dermato-/derma-	dermo(o)/dermato-	dermo(o)/dermato-/derma-
face-/fejs-	face-	face-
foot-/fut-	foot-/fut-	foot-/fot-/fut-
pedi-/pedo-	pedi-/pedo-	pedi-/pedo-
pod(o)-	pod(o)-	pod(o)-
rino-	ryno-	rino-/rhino-

Vychádzajúc z konceptu lexikálnej nesamostatnosti a sémantickej samostatnosti bázoidov, vo výkladových, odborných a neologických slovníkoch, ako aj v slovníkoch cudzích slov sme verifikovali, či sa v nich vyskytujú samostatné lexémy formálne a sémanticky identické s analyzovanými bázoidmi. SCS, USJP a SN evidujú samostatnú lexému *body* s významom „dámska bielizeň obliekaná vcelku na celý trup, tesne priliehajúce tričko spolu s nohavičkami“; SJP PWN a USJP zachytáva samostatnú lexému *derma* ako technický termín s významom „tworzywo skóropodobne otrzymywane przez pokrycie tkaniny bawełnianej warstwą polichloroku winylu, używane do wyrobu galanterii, w introligatorstwie, tapicerstwie“, ktoré považujeme za samostatnené sekundárne. Niektoré slovenské, poľské a české lexikografické pramene (SCS⁸, SJP PWN, ASCS) evidujú lexému *derma* aj s významom „koža“. Po preskúmaní lekárskeho a anatomického slovníkov (napr. Šimon a kol. 2015; Vokurka, Hugo a kol. 2015; Doležal 2018; Zieliński 2019), ako aj medicínskych textov všetkých troch jazykov však môžeme konštatovať, že v národnej terminológii a v slovensko-, poľsko- a českojazyčných odborných textoch sa na označenie kože ako orgánu so všetkými jej vrstvami používajú primárne domáce pomenovania (s. *koža*, p. *skóra*, č. *kůže*). Lexéma *derma* sa v slovenských, poľských alebo českých odborných textoch používa na označenie jednej vrstvy kože, napr. s. *epiderma* (pokožka), *derma* (zamša/škára), *hypoderma* (podkožné tkanivo/väzivo) a exemplifikácie zo SNK: „Ide o aplikáciu rádiofrekvencie do dermy, tzv. strednej vrstvy kože.“ „Tetovanie vzniká vtedy, keď tatér dostane pomocou mechanickej ihly zvolenú farbu pod epidermu (najvrchnejšiu vrstvu pokožky) do dermy (zamše).“⁹ Na základe uvedeného sme k somatickým bázoidom zaradili aj s., p., č. *derm(o)-/s.*, p., č. *dermato-/s.*, č. *derma-* z gr. *derma* – gen. *dermato*.

⁸ Slovenský SCS je prekladom českého ASCS.

⁹ Na kožu ako orgán so všetkými jej vrstvami však poukazuje adjektívum *dermálny*, porov. príklady zo SNK: *dermálna senzitivita*, *dermálna expozícia*, *dermálne náplasti*, *dermálna absorpcia*, *dermálny roztok*, *dermálny krém*, *dermálny zásyp*, *dermálny gél* atď.

Aj napriek tomu, že všeobecné výkladové slovníky evidujú časť zložených slov so somatickými komponentmi, spracovanie komponentov v podobe samostatných hesiel zväčša absentuje. Výkladové slovníky slovenského a českého jazyka samostatne nespracúvajú ani jeden z uvedených bázoidov. Z poľských slovníkov len USJP a jeho novšie vydanie WSJPD uvádzajú komponenty *dermo-*, *dermato-* a *ryno-* spracované do podoby samostatných hesiel. Absencia týchto komponentov vo všeobecných výkladových slovníkoch vyplýva jednak z ich neologického charakteru a cudzieho pôvodu, jednak z príslušnosti k istému komunikačnému registru, čo slovníky výkladového charakteru reflektujú v obmedzenej miere.

Iniciálová pozícia bázoidov predikuje dva modely: bázoid + báza (semikompozitum, napr. č. *akrojóga*) a bázoid + bázoid (kvázikompozitum, napr. č. *dermatoskopie*).

Všetky analyzované bázoidy spája somatický význam. Pomenúvajú viditeľné (zrakom pozorovateľné) časti ľudského tela: horné končatiny/ruky (*arm-*), dolné končatiny/nohy (*pod(o)-*, *pedi-/pedo-*, *foot-/fut-/fot-*), tvár (*face-/fejs-*), nos (*rino-/ryno-/rhino-*), kožu (*dermo(o)-/dermato-/derma-*), celé ľudské telo (*body-/bodi-*) alebo periférne časti ľudského tela (*akro-/acro-*). V procese identifikácie významov bázoidov sme si všimli vertikálny rozmer bázoidov (slovotvorné paradigmy), lexikálny význam kompozít, do ktorých vstupujú, a ich kontexty, ako aj význam východiskovej lexémy. Prvotný somatický význam korešponduje so základným významom východiskových lexém, napr. s., č. *rino-*, p. *ryno-*, č. *rhino-* (gr. *rhis*, gen. *rhinos* „nos“) „súvisiaci s nosom“.

Okrem monosémických bázoidov sa v súbore vyskytujú aj polysémické komponenty s odvodenými významami nesomatického charakteru, napr. s., p., č. *body* 1. „súvisiaci s telom – ľudským organizmom vo svojej materiálnej podobe“, 2. „súvisiaci s podstatnou, hlavnou časťou niečoho“; s., p., č. *face-* 1. „súvisiaci s tvárou“, 2. „súvisiaci s vonkajším vzhľadom niečoho“; s., p., č. *akro-* 1. „súvisiaci s periférnymi časťami ľudského tela“, 2. „súvisiaci s periferiou v širšom zmysle“; s., p., č. *foot-/fut-* 1. „súvisiaci s nohou/nohami“, 2. „súvisia-

ci s futbalom“; s. *pedo-* 1. „súvisiaci s nohou/nohami“, 2. „súvisiaci s krokmi“.

Bázoidy môžu vstupovať do vzťahov synonymie, napr. význam „súvisiaci s nohou/nohami“ môžu vyjadriť tri bázoidy z nášho súboru s., p., č. *fut-/foot-/č. fot-*; s., p., č. *pedo-/pedi-*; s., p., č. *pod(o)-*, ale každý z nich sa používa s inými komponentmi v zadnej pozícii, pri ktorých nie sú voľne zameniteľné. Pozorovať možno aj homonymiu bázoidov. Napr. somatický bázoid *pedo*⁻¹ (lat. *pes*, gen. *pedis* „noha“) s významami 1. „súvisiaci s nohou/nohami“, 2. „súvisiaci s krokmi“ vstupuje do vzťahu homonymie s nesomatickým bázoidom *pedo*⁻² (z gr. *pais*, gen. *paidos* „dieťa“) s významom „súvisiaci s dieťaťom, potomkom, potomstvom“.

Formálnu stránku bázoidov charakterizuje variantnosť, ktorá sa môže realizovať na úrovni jednej lexikálnej jednotky (napr. č. *rinoplastika/rhinoplastika*) alebo na úrovni viacerých lexikálnych jednotiek (napr. č. *rinofaryngitída, rhinovírus*). Pozorovať možno niekoľko typov variantnosti.

1. Pôvodná – adaptovaná ortografická podoba: s., p. *foot-/fut-*, č. *foot-/fot-*, p. *body-/bodi-*, s. *face-/fejs-*, č. *rhino-/rino-*.
 2. Prítomnosť – absencia interfixu: s., p., č. *derm(o)-* (napr. p. *dermabrazja – dermokonsultácia*), s., p., č. *pod(o)-* (napr. s. *podiatria – podológia*).
- Výskyt jednej z podôb je podmienený primárne zvukovým okolím. Pred samohláskou sa zvyčajne vyskytuje podoba bez interfixu (napr. č. *dermabrazje*), pred spoluhláskou podoba s interfixom (napr. č. *dermokosmetika*), pričom podoby bez interfixu sú zriedkavejšie.
3. Prítomnosť rozličných interfixov: s., p., č. *pedo-/pedi-* (napr. p. *pedometr – pedikiur/pedicure*).
 4. Formálna reflexia rozličných tvarov z východiskového jazyka: s., č. *derm(o)-/dermato-/derma-*, p. *derm(o)-/dermato-* (gr. *derma*, gen. *dermatos*: s. *dermabrázia – dermograf – dermatovenerológia – dermacentrum*).

5. Rozličný východiskový jazyk: s. *akro-/acro-* (*akro-* reflektuje východiskovú podobu v gréčtine, *acro-* korešponduje s neskoršou latinskou a anglickou podobou).¹⁰

Jedným zo spôsobov konštituovania bázoidov je redukcia, keď bázoid vzniká skrátením celého pomenovania pomocou trunkácie alebo abreviácie. Bázoidy, ktoré vznikli skrátením pomenovaní, možno pozorovať v lexémach s., č. *footgolf* – p. *futgolf* „spojenie futbalu a golfu“ a s., p., č. *futsal*¹¹. Jednoslovné kompozitá s redukovaným prvým komponentom sú prejavom ekonómie výpovede a v prípade existencie viacslovných pomenovaní sú s nimi v konkurenčnom vzťahu. Frekvencia kompozita a konkurujúceho viacslovného pomenovania sa zväčša odlišuje a raz môže byť v prospech jedného, inokedy v prospech druhého typu pomenovania. Napr. slovenské kompozitum *futsal* má dvojslovný ekvivalent *sálový futbal* predstavujúci staršie pomenovanie (porov. [https://sk.wikipedia.org/wiki/Futsal_\(AMF\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Futsal_(AMF))) s nižšou frekvenciou (porov. frekvenciu v SNK: *futsal* – 6 227 výskytov, *sálový futbal* – 1 007 výskytov).

Všetky analyzované bázoidy majú cudzí pôvod, pričom ide o internacionálne komponenty vyskytujúce sa okrem slovenčiny, poľštiny a češtiny aj v ďalších jazykoch. V našom súbore sa vyskytujú komponenty prevzaté z angličtiny (*arm-*, *body-/bodi-*, *foot-/fut-/fot-*, *face-/fejs-*), gréčtiny (*pod(o)-*, *rino-/ryno-/rhino-*, *akro-/acro-*, *derm(o)-/dermato-/derma-*) a latinčiny (*pedi-/pedo-*), pričom preberanie z cudzích jazykov je jedným zo spôsobov konštituovania bázoidov. V publikácii *Slovotvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine* (Ološtiak, Vojteková, Oriňáková 2018, s. 34) sa poukazuje na to, že bázoid sa preberá ako komponent preberanej lexémy alebo viacerých lexém. Takto prevzaté jednotky (bázoidy) sa etablujú prostredníctvom spájateľnosti s prevzatými bázami, domácimi bázami alebo s inými bázoid-

¹⁰ Bázoid *akro-* teda nepovažujeme za adaptovanú podobu bázoidu *acro-*.

¹¹ Pomenovanie pochádza z portugalského *futebol de salão* a španielskeho *fútbol sala* alebo *fútbol de salón*. Online: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/futsalowiec-czy-futsalista;12141.html>

mi, pričom voľná spájateľnosť s domácimi komponentmi sa považuje za dôkaz vysokej slovotvornej adaptovanosti.¹²

Súbor somatických bázoidov ilustrujeme 96 slovenskými, 78 poľskými a 152 českými lexémami, ktoré sme vyexcerpovali v slovenčine zo SNK, v poľštine z NSP a NKJP, v češtine zo SN, NM a ČNK.

Lexiku, ktorou ilustrujeme jednotlivé bázoidy, charakterizuje primárne kompozitnosť. M. Pančíková poukazuje na to, že „Skladanie slov bolo v slovanských jazykoch známe už v minulosti, keď sa do cirkevnej slovančiny dostali zložené slová z gréčtiny, latinčiny a nemčiny ako kalky“ (Pančíková 2008, s. 54–55). V minulosti však kompozícia nebola typickým spôsobom obohacovania slovnej zásoby. Napr. niektoré poľské práce, charakterizujúce stav poľského jazyka 2. polovice 20. storočia, kompozíciu (v porovnaní s deriváciou) považujú za zriedkavejší spôsob tvorenia nových lexikálnych jednotiek. Napr. R. Grzegorzczkova (1979, s. 59) uvádza, že kompozícia nepatrí v poľskom jazyku k charakteristickým spôsobom tvorenia nových výrazov. Podobnú informáciu nachádzame u R. Sinielnikoff (1968, s. 203), podľa ktorej sú v poľskom jazyku kompozitá pomerne zriedkavé. M. Blicharski (1977) poukázal na okrajové postavenie kompozície stanovením počtu substantívnych kompozít v SJPD. Z cca 125 tisíc slovníkových hesiel je substantívnych kompozít 3 200. S informáciou o nízkej miere životnosti pravých kompozít a zrastov v porovnaní s jednoduchými derivátmi v poľskom jazyku, sa stretávame u A. Nagórko (2000, s. 196) a o marginálnom charaktere kompozície sa hovorí aj v EJP (1999, s. 361).

S postupom času sa účasť slovotvorných spôsobov – derivácie a kompozície – na vzniku nových lexikálnych jednotiek mení. Podiel kompozície v slovanských jazykoch v posledných desaťročiach rastie, a to najmä pod vplyvom internacionalizácie a intelektualizácie. Napr.

¹² Niektorým bázoidom cudzieho pôvodu konkurujú domáce komponenty (bázy), napr. *autokontrola* – *samokontrola*, *semikontenerowiec* – *półkontenerowiec*; *autodestrukcja* – *samozniszczenie*, *termoterapia* – *ciepłolecznictwo*, *altergrypowy* – *przeciwigrypowy* (USJP). Nie je to častý jav a v rámci nášho súboru somatických komponentov sa nevyskytol.

podľa autorov GWJP (1999, s. 389) kompozitá, ktoré donedávna stáli na okraji slovnej zásoby, ktoré sa uplatňovali prevažne v odbornej terminológii a boli považované za netypické pre poľský jazyk, v súčasnosti v dôsledku internacionalizácie lexiky začínajú zastávať dôležité miesto v poľskom jazyku a predstavujú až okolo 50 % neologizmov (porov. aj Chruścińska 1976). Na znižovanie percentuálneho zastúpenia syntetických derivátov voči kompozitám v najnovšej slovnej zásobe poľštiny poukazuje aj H. Jadacka (2009, s. 109). Autorka na základe uskutočneného výskumu uvádza, že v rokoch 1945–1964 bol podiel kompozít v poľskom jazyku z celkového počtu slovotvorne motivovaných slov 12,33 %, kým v rokoch 1989–2000 to bolo už 34,36 % (2001, s. 69, 75). Na zmeny v zastúpení slovotvorných spôsobov súčasnej poľštiny poukazuje aj M. Pančíková (2008, s. 54–55).

Lexikálnu bázu štúdie tvorí 39 % semikompozít, 41 % kvázikompozít a 20 % tvoria jednotky, ktoré možno interpretovať nielen ako kompozitá (semikompozitá alebo kvázikompozitá), ale aj ako deriváty. Ide teda o polymotivované jednotky (porov. ďalej). Poradie komponentov v semikompozitách môže byť dvojaké: bázoid + báza alebo báza + bázoid, pričom v príspevku si všimame len prvý typ. Za bázu považujeme komponent motivovaný lexikálnou jednotkou zachytenou aspoň v jednom z nasledujúcich typov slovníkov (výkladový, odborný, neologický slovník alebo slovník cudzích slov), a to s rovnakým významom, ako sa uplatňuje v bázoide. Lexikograficky zachytenú lexému s identickým významom teda možno považovať za motivant, napr. s. *abrázia* „zákrok spočívajúci v odstránení, v obrúsení, v zoškrabaní, vo vyškrabaní niečoho“ (SSSJ) a s. *dermabrázia* „chirurgické zbrúsenie pokožky vysokoobrátkovou frézou“ (SCS). Ak druhý komponent nie je lexikograficky spracovaný alebo je spracovaný vo význame, ktorý sa v kompozite neuplatňuje, lexému nepovažujeme za semikompozitum. Napr. p. kompozitum *body-styling* „kształtowanie ciała“ (<https://educalingo.com/pl/dic-de/bodystyling>) a lexikografické spracovanie lexikálnej jednotky *styling* 1. „projektowanie modnych przedmiotów użytkowych“ (SJP PWN), 2. „układanie włosów“ (SJP PWN) alebo s. kompozitum *dermatoglyf* „kożné ry-

hy na dlaniach, na prstoch a na stupajach“ (SSSJ) a lexikografické spracovanie lexikálnej jednotky *glyf* archit. „zvislý zárez v trojreze (triglyfe) vo vlyse dórskeho slohu“ (SCS).

Iniciálové bázoidy sa môžu spájať s bázami domáceho pôvodu (napr. s. *dermoporadenstvo*, č. *dermošetření*) alebo s bázami cudzieho pôvodu (napr. s. *bodyshop*, p. *bodydetox*, č. *pododermatitida*) s výraznou dominanciou druhého typu, čo možno pozorovať aj v lexikálnej báze nášho príspevku.

Pri interpretácii lexém vychádzame zo slovotvorného, nie z morfe-
matického prístupu. Rozhodujúci je teda počet slovotvorných základov. Identifikácia dvoch základov v slovotvornej štruktúre slova znamená, že ide o kompozitum, identifikácia jedného funkčného základu a jedného funkčného formantu znamená, že ide o derivát (tzv. *dekompozitný derivát*¹³). V našom prístupe ku kompozitám počítame vždy s dvojčlennou štruktúrou, čo platí aj pre jednotky typu s. *dermatovenerológia*: *dermato-* + *venerológia*, nie **dermato-* + *venero-* + *-ológia*.

Časť vyexcerpovaných lexikálnych jednotiek však možno interpretovať dvojako: 1. ako semikompozitá/kvázikompozitá alebo 2. ako syntetické deriváty.¹⁴ Sú teda polymotivované, napr. p. *body-artysta*: *artysta* → *body-artysta* (semikompozitum) alebo *body-art* → *body-artysta* (derivát); p. *rynolog*: *ryno-* + *-log* (kvázikompozitum) alebo *rynologia* → *rynolog* (derivát). Pri chápaní lexémy ako derivátu vychádzame z existencie motivantu, ktorý možno doložiť aspoň v jednom z nasledujúcich prameňov: výkladové, odborné a neologické slovníky, slovníky cudzích slov, národné korpusy, prípadne rozličné internetové pramene. Semikompozitá a kvázikompozitá teda môžu vystupovať aj v úlohe motivantu a tvoriť tak väčšie či menšie slovotvorné hniezda. K tvoreniu nových pomenovaní dochádza najmä v dôsledku pomenovacích potrieb, ale aj v dôsledku rozšírenia a ustálenia motivujúceho semikompozita alebo kvázikompozita.

¹³ Termín M. Ološtiaka (2017, s. 14). I. Klemensiewiczówna (1951, s. 43) pomenúva jednoduché deriváty utvorené od kompozit ako *poходne wyrazy złożone*.

¹⁴ Lexémy, ktoré možno interpretovať výlučne ako deriváty, neboli predmetom excerpce a v príspevku sa im bližšie nevenujeme.

Z hľadiska ortografie za semikompozitá a kvázikompozitá považujeme jednoslovné jednotky písané spolu (bez medzery) alebo so spojovníkom. Okrem jednoslovnej podoby sa však v nejednom prípade vyskytuje aj dvojslovný ortografický variant s nesklonným prvým členom, čo signalizuje prechod ku kompozitám (napr. č. *body piercing* – *body piercingu*). Aj napriek tomu, že viacslovné ortografické varianty nepredstavovali predmet excerpce a v príspevku sa im bližšie nevenujeme, v nasledujúcom prehľade uvedieme všetky identifikované typy ortografickej variantnosti na úrovni jednej lexikálnej jednotky.

Jednoslovné pomenovanie (bez spojovníka) – dvojslovné pomenovanie: p. *facelift* (NSP) – *face lift* (NKJP), č. *bodypiercing* (SN) – *body piercing* (NM).

Jednoslovné pomenovanie (so spojovníkom) – dvojslovné pomenovanie: s. *body-piercing* (SNK) – *body piercing* (SNK), p. *face-lifting* (NSP) – *face lifting* (SJP PWN).

Jednoslovné pomenovanie (bez spojovníka) – jednoslovné pomenovanie (so spojovníkom) – dvojslovné pomenovanie: s. *bodyfitnes* (SNK) – *body-fitness* (SNK) – *body fitness* (SNK), č. *bodyart* (NM) – *body-art* (NM) – *body art* (NM).

Jednoslovné pomenovanie (bez spojovníka) – jednoslovné pomenovanie (so spojovníkom): s. *bodybuilder* (SNK) – *body-builder* (SNK), p. *facehugger* (NKJP) – *face-hugger* (NKJP), č. *facepainting* (NM) – *face-painting* (NM).

Uvedené varianty sa sémanticky nelíšia, konkurujú si navzájom len z formálneho hľadiska. Ich frekvencia sa však môže výrazne odlišovať, niekedy v prospech jednoslovného pomenovania, inokedy v prospech dvojslovného pomenovania. Porov. frekvenciu vybraných jednotiek zistenú v SNK: s. *armwrestling* (307) – *arm-wrestling* (1), s. *bodybuilding* (120) – *body building* (40) – *body-building* (4).

Okrem uvedených typov ortografickej variantnosti sa prirodzene vyskytujú aj lexémy s jedinou ortografickou podobou: a) jednoslovné pomenovania bez spojovníka (napr. s., p. *bodywork*; s., č. *bodytalk*), b) jednoslovné pomenovania so spojovníkom (napr. s. *body-piercing*, p. *face-lifting*, č. *face-time*).

Z celkového počtu lexém, ktoré tvoria materiálovú bázu štúdie (v slovenčine 96, v poľštine 78, v češtine 152), zachytávajú všeobecné výkladové slovníky len malú časť: slovenské slovníky (SSJ, KSSJ, SSSJ, OGS) 35 % lexikálnych jednotiek, poľské slovníky (SJPSz, ISJP, USJP, WSJPD, WSJPŽ) 22 % lexikálnych jednotiek a české slovníky (PSJČ, SSJČ, SSČ) 14 % lexikálnych jednotiek. Nízka miera zachytenia vo výkladových slovníkoch súvisí s ich neologickým charakterom, cudzím pôvodom či príslušnosťou k istému komunikačnému registru, ku ktorým uvedené slovníky vzhľadom na všeobecný výkladový charakter pristupujú veľmi selektívne.

Výkladové slovníky síce fungujú ako „svedkovia“ rozširovania lexiky o neologické jednotky, ale vzhľadom na všeobecný výkladový charakter zvyčajne obsahujú cca 5 % novej lexiky. Nie sú preto celkom spoľahlivým indikátorom toho, či konkrétna lexéma naozaj obohatila slovnú zásobu. Reálnejší obraz o obohatení jednotlivých variet a semivariet národného jazyka môžu poskytnúť všeobecné neologické, ako aj špecializované slovníky (terminologické slovníky, slovníky slangu a pod.), ktoré taktiež môžu zachytávať novú slovnú zásobu. V našom materiáli sa vyskytujú predovšetkým tzv. *strukturní neologismy*: 1. prevzaté slová (napr. s. *body-building*, p. *armwrestling*, č. *bodyček*), 2. *slovotvorné neologismy* (napr. s. *dermoporadenstvo*, č. *dermošetření*, č. *dermokoutek*), ale aj tzv. *funkční neologismy* ako „jednotky, jejichž užití (původně vázané na pracovní, zájmové, sociální prostředí apod.) se mění a spolu s tím se přehodnocuje jejich původní (odborná, profesní, slangová apod.) příznakovost“ (Martincová 2017a), napr. *face-lifting* „zabieg kosmetyczny lub chirurgiczny mający na celu wygładzenie zmarszczek twarzy i szyi“ (Smólkowa (ed.) 2004–2006), „zmiana zewnętrznego wyglądu kogoś lub czegoś; takže: mało istotna zmiana sensu, istoty czegoś“ (Smólkowa (ed.) 2010–2015).

Ako špecifické typy funkčných neologizmov sa vymedzujú okazionalizmy, teda „Pojmenování, slovo vznikající příležitostně v procesu tvoření textu zpravidla pro jedno konkrétní použití podmíněné kontextem [...]. O se vyskytují jak ve sféře umělecké a esejistické, tak

ve sféře publicistické a odborné“ (Martincová 2017b). Niektorí lingvisti okazionalizmy z neologizmov vylučujú. Zohľadnenie okazionalizmov, ktoré zväčša stoja na okraji pozornosti bádateľov lexiky, je však dôležité pre dokreslenie obrazu novej slovnej zásoby (Tekiel (ed.) 1988, s. 8), pričom až po čase sa dá zistiť, ktorá lexéma naozaj obohatila slovnú zásobu a ktorá bola len svedectvom dočasnej existencie vecí a javov (Smólkowa (ed.) 1998, s. 11).

V analyzovanej lexikálnej báze sa vyskytujú aj odborné termíny chápané ako pomenovania pojmov z vedných alebo technických odborov, v širšom zmysle aj pomenovania z pracovných, výrobných a i. oblastí (napr. stavebníctvo, šport). Termíny sa používajú prioritne v oficiálnej komunikácii a v náučnom štýle, teda v odborných komunikačných registroch, avšak prostredníctvom médií (tlač, rozhlas a televízia), kde sa objavuje čoraz viac odborných termínov, sa mnohé dostávajú do povedomia bežných jazykových používateľov (laikov) a do bežnej komunikácie. Pretože väčšina odborných textov sa realizuje v spisovnom jazyku, základnou vlastnosťou termínov je spisovnosť.

Vzhľadom na predmet nášho výskumu (kompozitá so somatickými bázoidmi v iníciaľovej pozícii) je prirodzené, že najviac termínov sa vzťahuje na rozličné odbory lekárskej vedy (medicíny) a v rámci nej ide najmä o: pomenovania konkrétnych odborov (s. *dermatológia*, s. *dermatokozmetika*, p. *rynologia*, č. *podiatrie*) a špecialistov v daných odboroch (s. *dermatológ*, č. *podiatr*), výkonov (s. *dermatoplastika*, p. *dermabrazja*), prístrojov (p. *dermatoskop*, č. *podoskop*), chorôb (s. *dermoskleróza*, p. *dermatomikóza*, č. *akromegalie*), vyšetrovacích metód (p. *bodypletyzmografia*) a pod. Okrem termínov z medicíny sa v materiáli vyskytujú termíny z biológie (č. *rhinovírus*), športu (s. *bodyček*, s. *bodybuilding*, p. *armwrestling*, č. *footgolf*, č. *futsal*), výtvarníctva (s. *bodyart/body-art*), techniky (č. *footswitch*) atď. Niektoré termíny sa môžu používať aj vo viacerých odboroch či oblastiach (s. *dermatofyt* v biológii aj medicíne; s. *dermatoglyf* v antropológii aj v anatómii). V publikácii *Slovotvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine* (Ološtiak, Vojteková, Oriňáková 2018, s. 39–40)

sa uvažuje o preferenčnom používaní lexém, resp. o ich komunikačnej doméne.

Časť lexikálneho materiálu predstavujú sociolekty (Hubáček, Krčmová 2017) alebo sociálne variety (sociálne viazané semivariety) národného jazyka, ku ktorým sa zaraďujú profesijná reč (technolekty), slang, žargón a argot (Slančová, Sokolová 2011, s. 351; Slančová 1996, s. 14, 20–21), napr. slangový výraz s. *facepalm/fejspalm* a č. *facepalm*. Sociálne variety tvoria hovorové lexémy, sú používané v polooficiálnych alebo neoficiálnych situáciách a špecifické pre užšie skupiny osôb: a) skupiny, ktoré spája druh vykonávanej práce (tzv. *guary zawodowe* – napr. *gwara zawodowa lekarzy, górników, szewców*), b) skupiny, ktoré spája vek, činnosť, záujmy a pod. (tzv. *guary środowiskowe* – napr. *gwara studencka, partyjna, myśliwska*) (porov. Strutyński 1997, s. 22–27).

Prehľad iniciálových bázoidov so somatickým významom

V ďalšej časti štúdie je do podoby samostatných hesiel spracovaných deväť iniciálových bázoidov so somatickým významom. Heslo obsahuje:

1. Heslový bázoid v troch jazykoch so všetkými identifikovanými variantmi.
2. Informáciu o pôvode bázoidu, pričom sa neobmedzujeme len na informáciu o východiskovom jazyku, ale uvádzame aj pôvodný tvar s jeho významom. V niektorých prípadoch sa pri východiskovej lexéme vyskytuje len vybraný význam/vybrané významy, na ktoré súčasný význam bázoidu nadväzuje.
3. Identifikovaný význam bázoidu.
4. Exemplifikačný lexikálny materiál vyexcerpovaný z neologických slovníkov a korpusov s jeho slovotvornou charakteristikou – rozdelenie na semikompozitá, kvázikompozitá a polymotivované lexémy.
5. Semikompozitá a kvázikompozitá s príslušným bázoidom zachytené vo výkladových slovníkoch slovenského, poľského a českého jazyka.

akro- (s., p., č.), **acro-** (s.)

Výklad pôvodu komponentu a jeho pôvodného významu sa v jednotlivých prameňoch čiastočne odlišuje. Podľa *Anatomického slovníka* (Šimon a kol. 2015, s. 16) je z gr. *akros* s významom „horný, krajný“, podľa *Veľkého lekárskeho slovníka* (Vokurka, Hugo a kol. 2015, s. 27) je z gr. *akros* s významom „vrchol, okraj“, podľa *Slovníka pochodzenia nazw i określeń medycznych* (Zieliński 2019, s. 35) je z gr. *to akron* 1. „koniec, zakončenie“, 2. „szczyt, czubek“, 3. „dłonie“, 4. „cypel“, 5. „granica“, 6. „kolec“ a/alebo z gr. *akros* 1. „zewnętrzný, końcowy, szczytowy“, 2. „najdalszy“, 3. „najwyższy“, 4. „najgłębszy“. Podoba *acro-* prítomná v slovenskojazyčných textoch korešponduje s latinskou a anglickou podobou.

V lekárskej terminológii komponent označuje zmeny a javy týkajúce sa periférnych častí ľudského tela, najmä koncových častí končatín (dlaní, chodidiel, nosa...). Bázoid má aj všeobecnejší význam č. 2 „súvisiaci s perifériou v širšom zmysle (začiatkom, hĺbkou, výškou a pod.)“.

V slovenskom korpuse sa s významom č. 1 „súvisiaci s periférnymi časťami ľudského tela“ nachádzajú semikompozitá *akrocyanóza* (SNK), *akrojoga/acrojoga* (SNK), *akro-lentiginózný* (SNK), kvázikompozitum *akromegália* (SNK) a polymotivovaná lexéma *akrojogin* (SNK).

Na špičky nôh ako koncovú časť dolnej končatiny poukazuje komponent *akro-* v prvotnom význame lexémy *akrobacia* (SNK), ktorého slovotvorná štruktúra je zo synchronného hľadiska zastretá. Porov. etymológiu lexémy *akrobat* (č. *akrobacia*) uvedenú v *Stručnom etymologickom slovníku slovenčiny* (Králik 2015, s. 39): *akrobat* z fr. *acrobate*, čo je novoveké prevzatie z gr. *akrobates*, doslova „kto chodí po špičkách“ – ide o zloženinu na základe gr. *akros* „ostrý, špicatý“ a *baino* „kráčať“. Výkladové slovníky slovenského jazyka zachytávajú lexémy *akromegalia* (SSJ)/*akromegália* (OGS) a *akrobacia* (SSJ, KSSJ, SSSJ, OGS).

V poľských prameňoch sa vyskytuje semikompozitum *akrocycanoza* (NKJP) a kvázikompozitá *akromegalia* (NKJP), *akrobacja* (NKJP). Výkladové slovníky poľského jazyka zachytávajú lexémy *akromegalia* (SJPSz, ISJP, USJP, WSJPD), *akrobacja* (USJP, WSJPD, WSJPZ).

V českých zdrojoch sa nachádzajú semikompozitá *akrojoga* (NM), *akrocyanóza* (ČNK), *akrolentiginózní*¹⁵ (NM), kvázikompozitá *akropatie* (ČNK), *akrobacie* (NM), *akromegalie* (ČNK) a polymotivovaná lexéma *akrojogin* (NM). Výkladové slovníky uvádzajú lexémy *akrobacie* (PSJČ, SSJČ, SSČ) a *akromegalie* (SSJČ).

¹⁵ Porov. *akrolentiginózní melanom* „typ melanomu lokalizovaný na dlaních, chodidlách, prstoch, pod nehty“ (<https://www.prolekare.cz/casopisy/klinic-ka-onkologie/2015-6-8/pripad-pozdne-diagnostikovaneho-akrolentiginozniho-melanomu-56838>).

Význam č. 2 „súvisiaci s perifériou v širšom zmysle (začiatkom, hĺbkou, výškou a pod.)“ sa vyskytuje vo všetkých troch jazykoch, napr. s. *akronym* „slovo utvorené zo začiatočných hlások al. slabík pôvodného viacsovného názvu, skratkové slovo, skratka“, *akropola* „(v starovekom Grécku) opevnené návršie gréckych miest s posvätným miestom a sídlom vládcu, slúžiace ako útočisko obyvateľov v čase vojny“; p. *akrofobia* „ľek výšky“, *akromonogram* „utwór wierszowany, w którym każdy nowy wers zaczyna się od litery kończącej wers poprzedni“; č. *akrotomie* „štiepení vrcholu listu“, *akrofobie* „chorobný strach z hloubky“.

arm- (s., p., č.)

Bázoid je anglického pôvodu (angl. *arm* „ruka (celá)“) a má význam „súvisiaci s rukou – celou hornou končatinou alebo časťou od zápästia s prstami“.

V slovenskom korpuse sa vyskytuje semikompozitum *armwrestling/arm-wrestling* (SNK) a kvázikompozitum *armwrestler* (SNK). Výkladové slovníky evidujú lexému *armwrestling* (SSSJ, OGS).

V poľských prameňoch sa vyskytuje semikompozitum *armwrestling* (NSP) a kvázikompozitum *armwrestler* (NKJP).

V českých zdrojoch sa nachádzajú semikompozitá *armsport* (SN), *armwrestling* (SN), polymotivované lexémy *armsportovec* (SN), *armsportový* (SN), *armwrestlingový* (SN).

body- (s., p., č.), ojed. **bodi-** (p.)

Bázoid je anglického pôvodu (angl. *body* „telo“) a má dva významy 1. „súvisiaci s telom – ľudským organizmom vo svojej materiálnej podobe“, 2. „súvisiaci s podstatnou, hlavnou časťou niečoho“.

V slovenskom korpuse sa vyskytujú semikompozitá *bodyfitness/bodyfitnes/body-fitness/body-fitnes*¹⁶ (SNK), *bodybalance*¹⁷ (SNK), *bodysurfing* (SNK), *bodyzorb-ing* (SNK), *bodypletyzmografia* (SNK), *body-piercing*¹⁸ (SNK), *body-styling/body-styling*¹⁹ (SNK), *bodyshop*²⁰ (SNK), kvázikompozitá *bodyboarding* (SNK), *bo-*

¹⁶ V SSSJ druhý komponent v podobe *fitnes*.

¹⁷ V SSSJ a v OGS druhý komponent v podobe *balans*.

¹⁸ V OGS druhý komponent v podobe *piercing/pirsing*.

¹⁹ V OGS druhý komponent v podobe *styling/stajling*. Podľa SCS má lexéma *styling* dva významy: 1. „priemyselné tvarovanie spotrebných predmetov z hľadiska vonkajšieho estetického dojmu a funkčnosti“, 2. „celková úprava vzhľadu človeka (účesu, odevných doplnkov a pod.)“, pričom v kompozite *bodystyling* sa uplatňuje druhý z nich.

²⁰ V KSSJ *shop* slang. „obchod, predajňa“.

dyguarding (SNK), *bodylanguage/body-language* (SNK), *bodytalk* (SNK), *bodyform* (SNK), *bodybag* (SNK), *bodyshopping/body-shopping* (SNK), *bodyguard/bodygard* (SNK), *bodyček/bodycheck* (SNK), *bodybuilding/body-building* (SNK), *bodybuilder/body-builder* (SNK), *bodystyle* (SNK), *bodypainting/body-painting* (SNK), *bodyforming* (SNK), *bodyart/body-art* (SNK), *bodywork* (SNK) a polymotivovaná lexéma *bodyfitneska/bodyfitneska*²¹ (SNK). Výkladové slovníky slovenského jazyka uvádzajú lexémy *bodyček* (KSSJ, SSSJ, OGS), *bodyart/body-art* (SSSJ), *bodybuilding* (SSSJ, OGS), *bodyguard/bodygard* (KSSJ, SSSJ, OGS), *bodyfitnes* (OGS), *bodypainting* (OGS).

V poľských prameňoch sa nachádzajú semikompozitá *bodysurfing/body-surfing*²² (NKJP), *bodydetox/body-detox*²³ (NKJP), *body-piercing* (NKJP), *bodypletyzmografia* (NKJP), kvázikompozitá *bodiczek* (NSP), *bodyart/body-art* (NKJP), *bodybuilding/body-building* (NKJP), *body-builder* (NSP), *body-shot* (NKJP), *bodylanguage/body-language* (NKJP), *body-styling*²⁴ (NKJP), *bodywork* (NKJP), *bodyliner/body-liner* (NKJP), *bodyboard* (NKJP), *bodyshape* (NKJP), *bodygard/bodyguard* (NSP), *body-painting* (NSP) a polymotivované lexémy *bodypletyzmograf* (NKJP), *body-artysta* (NKJP).

V českých zdrojoch sa nachádzajú semikompozitá *bodypiercing* (SN), *bodybalance/body-balance*²⁵ (NM), *bodycarving* (NM), *bodyfitness* (NM), *bodypřístroj* (NM), *bodyshop* (NM), *bodysurf* (NM), *bodysurfing* (NM), *bodytest* (NM), *bodytrainer*²⁶ (NM), *bodyzorb-ing* (NM), *body-image* (NM), kvázikompozitá *bodycombat/bodykombat* (NM), *bodyliner* (SN), *bodyboarding* (NM), *bodyboard* (NM), *bodyboarder* (NM), *bodystyling/body-styling* (NM), *bodybuilding* (SN), *bodyguard* (SN)/*bodygard* (NM)/*bodygárd* (NM), *bodyguarding* (SN), *bodypainting* (SN), *bodyček* (SN), *bodyart/body-art* (NM), *body-shape* (NM), *body-shaping*²⁷ (NM), *bodybag*

²¹ V SSSJ druhý komponent v podobe *fitneska*.

²² *Surfing* „plywanie na przystosowanej do tego desce, zwykle długiej i wąskiej, unoszonej przez czoło fali morskiej“ (USJP).

²³ V SJP PWN druhý komponent v podobe *detoks*.

²⁴ SJP PWN eviduje lexému *styling* s dvomi významami: 1. „projektowanie modnych przedmiotów użytkowych“, 2. „układanie włosów“, ktoré sa v uvedenom kompozite neuplatňujú.

²⁵ V PSJČ druhý komponent v podobe *balans/balanse*, v SSJČ v podobe *balanc/balance*.

²⁶ Vo výkladových slovníkoch (SSJČ, SSČ) sa vyskytuje adaptovaná podoba *trenér*, v PSJČ aj staršia podoba *trainer*.

²⁷ PSJČ uvádza lexému *shaping* s významom „druh hoblovacího stroje“, ktorý sa v kompozite neuplatňuje.

(NM), *bodybar* (NM), *bodybuilder* (NM), *bodycontouring* (NM), *bodydress* (NM), *bodydrumming/body-drumming* (NM), *bodyfirming* (NM), *bodyform* (NM), *bodyforming* (NM), *bodymapping* (NM), *bodymodifier* (NM), *bodypainter* (NM), *bodyshopping* (NM), *bodyshot*²⁸ (NM), *bodytalk* (NM), polymotivované lexémy *bodyboardista* (NM), *bodyartista*, *bodystylingový* (NM). Výkladové slovníky českého jazyka (SSJČ, SSČ) uvádzajú len lexému *bodyček*.

Komponent má aj druhý význam „súvisiaci s podstatnou, hlavnou časťou niečoho“, ktorý sa uplatňuje vo všetkých troch jazykoch. Napr. s., p., č. *bodykit* „sada exteriérových dielov, ktoré výrazne designovo premenia vzhľad automobilu, jeho karosériu“ (<https://www.tuning-in.sk/co-je-body-kit>).

derm(o)- (s., p., č.), **dermato-** (s., p., č.), **derma-** (s., č.)

Bázoid je gréckeho pôvodu (gr. *derma*, gen. *dermatos* „koža“) a má význam „súvisiaci s kožou“.

V slovenskom korpuse sa nachádzajú semikompozitá *dermatovenerológia* (SNK), *dermatochirurgia* (SNK), *dermatookozmetológia* (SNK), *dermatomycológia* (SNK), *dermatomycotída* (SNK), *dermatokozmetika* (SNK), *dermokozmetika* (SNK), *dermo-respiračný* (SNK), *dermoepidermálny/dermo-epidermálny* (SNK), *dermabrázia* (SNK), *dermacentrum* (SNK), kvázikompozitá *dermaroller* (SNK), *dermatológia* (SNK), *dermatoskopia* (SNK), *dermatofyt* (SNK), *dermatoglyf* (SNK) a polymotivované lexémy *dermatológ* (SNK), *dermatovenerológ* (SNK), *dermatoskop* (SNK), *dermatochirurg* (SNK), *dermatokozmetický/dermato-kozmetický* (SNK), *dermatovenerologický/dermato-venerologický* (SNK), *dermatochirurgický* (SNK), *dermokozmetický* (SNK), *dermograf* (SNK), *dermoporadentvo* (SNK). Výkladové slovníky slovenského jazyka zachytávajú lexémy *dermatovenerológia* (SSSJ, OGS), *dermatomycológia* (SSSJ, OGS), *dermatokozmetika* (SSSJ, OGS), *dermatológia* (SSJ, KSSJ, SSSJ, OGS), *dermatofyt* (SSSJ, OGS), *dermatoglyf* (SSSJ, OGS), *dermatoglyfika* (SSSJ, OGS), *dermatológ* (SSJ, KSSJ, SSSJ, OGS), *dermatovenerológ* (SSSJ, OGS), *dermatokozmetický* (SSSJ, OGS), *dermatovenerologický* (SSSJ, OGS), *dermatoplastika* (SSJ, SSSJ, OGS), *dermoskleróza* (SSSJ).

V poľských prameňoch sa nachádzajú semikompozitá *dermatochirurgia* (NKJP), *dermatopatologia* (NKJP), *dermatovenerologia* (NKJP), *dermokonsultacja* (NSP), *dermolipektomia* (NKJP), *dermooptyka* (NKJP), *dermoprodukt* (NKJP), *dermokosmetyk* (NSP), *dermomasaž* (NKJP), *dermooplastyka* (NKJP), *dermosacharydy* (NKJP), *dermoestetyczny* (NKJP), *dermoaktywny* (NKJP), *dermografizm* (NKJP), *dermabrazja* (NSP), kvázikompozitá *dermatoglyf* (NKJP), *dermatofit* (NKJP), *dermatologia* (NKJP), *dermatoskopia* (NKJP) a polymotivované lexémy *dermatochirurg* (NKJP),

²⁸ *Shot* evidujú napr. PSJČ, SSJČ, ale s významom, ktorý sa v kompozite neuplatňuje.

dermatolog (NKJP), *dermatopatolog* (NKJP), *dermatoskop* (NSP), *dermatochirurgiczny* (NKJP), *dermokonsultantka* (NSP), *dermokosmetyczny* (NKJP), *dermooptyczny* (NSP), *dermonekrotyczny* (NKJP). Výkladové slovníky poľského jazyka uvádzajú lexémy *dermatofit* (SJPSz, USJP, WSJPD), *dermatoglyf* (SJPSz, USJP, WSJPD), *dermatoglyfika* (SJPSz, USJP, WSJPD), *dermatolog* (SJPSz, ISJP, USJP, WSJPD, WSJPŽ), *dermatologia* (SJPSz, ISJP, USJP, WSJPD), *dermatomikozza* (SJPSz, USJP, WSJPD), *dermatograf* (SJPSz), *dermografizm* (USJP, WSJPD), *dermooplastyka* (SJPSz, USJP, WSJPD), *dermabrazja* (USJP, WSJPD), *dermatoskop* (WSJPŽ). USJP a WSJPD uvádzajú ako samostatne spracované komponenty *dermo-* a *dermato-*.

V českých zdrojoch sa nachádzajú semikompozitá *dermatookozmetológia* (NM), *dermatochirurgie* (NM), *dermatookozmetologie* (NM), *dermatookozmetologie* (NM), *dermatovenerologie* (NM), *dermatomycotída* (ČNK), *dermatomycotída* (ČNK), *dermo-váleček* (NM), *dermo-olej* (NM), *dermobioogie* (NM), *dermofiltr* (NM), *dermokapsle* (NM), *dermokosmetika* (NM), *dermofarmacie* (NM), *dermokoutek* (NM), *dermokúra* (NM), *dermošetření* (NM), *dermovýživa* (NM), *dermověda* (NM), *dermo-metoda* (NM), *dermonekróza* (NM), *dermocentrum* (NM), *dermoporadce* (NM), *dermoepidermální* (NM), *dermobiotický* (NM), *dermoestetický* (NM), *dermorespirační* (NM), *dermoaktivační* (NM), *dermonutriční* (NM), *dermomembránový* (NM), *dermoterapeutický* (NM), *dermabrazie* (ČNK), *dermacentrum* (NM), *dermaroller* (NM), kvázikompozitá *dermatologie* (NM), *dermatoskopia* (NM), *dermarolling* (NM) a polymotivované lexémy *dermatolog* (NM), *dermatoskop* (NM), *dermoporadenství* (NM), *dermatovenerolog* (ČNK), *dermatochirurgický* (NM), *dermatookozmetologický* (NM), *dermatookozmetologický* (NM), *dermokosmetický* (NM), *dermodiagnostický* (NM), *dermatovenerologický* (ČNK). Výkladové slovníky českého jazyka evidujú lexémy *dermafyt* (PSJČ), *dermatofyt* (PSJČ), *dermagummit* (PSJČ), *dermatofobie* (PSJČ), *dermatolog* (PSJČ, SSJČ), *dermatologie* (PSJČ, SSČ), *dermatomycosa* (PSJČ, SSJČ), *dermatoplastika* (PSJČ, SSJČ), *dermograf* (PSJČ), *dermografie* (PSJČ).

face- (s., p., č.), **fejs-** (s.)

Bázoid je anglického pôvodu (angl. *face* „tvár“) a má významy: 1. „súvisiaci s tvárou“, 2. „súvisiaci s vonkajším vzhľadom niečoho“.

V slovenskom korpuse sa vyskytuje s významom č. 1. „súvisiaci s tvárou“ semikompozitum *facelifting/face-lifting* (SNK), kvázikompozitá *facelift/fejslift* (SNK), *facepainting/face-painting* (SNK), *facepalm/fejspalm* (SNK)²⁹, *FaceApp*³⁰ (SNK),

²⁹ Výraz z internetového slangu. Pomenúva gesto tváre v dlaniach alebo plesnutie dlanami do tváre, ktoré je prejavom zúfalstva frustrácie, sarkazmu alebo vyčerpania. Online: <https://it-slovník.cz/pojem/facepalm>.

³⁰ „FaceApp – online aplikácia, ktorá vás urobí staršími. Internet a sociálne siete zaplavili mimoriadne verne vyzerajúce fotografie, na ktorých možno spoznávať

*FaceTime*³¹ (SNK), *facekiny* (SNK) a polymotivovaná lexéma *faceliftingový* (SNK). OGS eviduje kompozitá *facelifting* a *facelift*.

V poľských prameňoch sa nachádza s významom č. 1 „súvisiaci s tvárou“ semikompozitum *face-lifting* (NSP) a kvázikompozitá *facelift* (NSP), *facepainting* (NKJP), *facehugger/face-hugger*³² (NKJP).

V českých prameňoch sa vyskytujú s významom č. 1 „súvisiaci s tvárou“ semikompozitá *facelifting* (NM)/*face-lifting* (SN), *face-myolifting* (SN), *face-myolift* (NM), kvázikompozitá *facelift/face-lift* (SN), *face-kini/face-kiny* „obličejové kryty“ (NM), *facepainting/face-painting* (NM), *face-time* „čas osobných setkání“³³ (NM), *FaceMapping* „vyšetření pleti obličeje, krku, ramen a dekoltu“ (NM), *facepalm* (NM), *facehugger* (ČNK) a polymotivovaná lexéma *faceliftingový* (ČNK).

Iničiálový bázoid *face-* v spojení s formálne totožným druhým komponentom môže vyjadriť význam „súvisiaci s tvárou“ alebo „súvisiaci s vonkajším vzhľadom niečoho“, pričom jeho význam sa dá indentifikovať len z kontextu. Význam č. 2 „súvisiaci s vonkajším vzhľadom niečoho“ sa vyskytuje vo všetkých troch jazykoch. Napr. s. „Aby si automobilka udržala prvenstvo, nedávno si úspešný model poistila faceliftom.“ (SNK); p. „Fiat palio weekend wraca na rynek po dogłębnym face-liftingu.“ (NSP)³⁴; č. „Loňský facelift vyzdvihl tento mnohdy neprávem opomíjený model opět na výsluní.“ (NM).

foot- (s., p., č.), **fut-** (s., p., č.), **fo-** (č.)

Komponent je anglického pôvodu (angl. *foot* „noha (od členka dole), chodidlo“) a má dva významy: 1. „súvisiaci s nohou/nohami – s celou dolnou končatinou alebo len s koncovou časťou od členka“, 2. „súvisiaci s futbalom“. Bázoid s druhým význa-

svojich priateľov alebo známe osobnosti, no ich tváre zostarli o pekných pár rokov. Vrásky, šediny a brady sú vytvorené aplikáciou FaceApp [...]“ (<https://www.4ka.sk/blog/faceapp-online-aplikacia-ktora-vas-urobi-starsimi-spustila-sialenstvo-expe>).

³¹ „FaceTime je aplikácia na videohovory [...]. Keď s niekým zahájite hovor Face Time, aktivuje sa predný fotoaparát na počítači Mac, alebo aby vás osoba na druhom konci videla“ (<https://gadgetarq.com/sk/prihláška/základy-Facetime,ktoré-potrebu-jete-vediet>).

³² *Facehugger/face-hugger* „twarzolapacz; przysający się do twarzy osoby“. Online: https://esensja.pl/film/publicystyka/tekst.html?id=7252&ref=ak_sm.

³³ *FaceTime* v slovenčine má odlišný význam („aplikácia na videohovory“).

³⁴ WSJPŽ eviduje lexému *lifting* nielen s významom „lifting tváre“, ale aj s významom „lifting automobilu – vykonanie malých zmien s cieľom zlepšenia vzhľadu alebo činnosti“.

mom vznikol redukciou lexémy *futbal/football*.

V slovenskom korpuse sa vyskytujú s významom č. 1 „súvisiaci s nohou/nohami“ kvázikompozitá *futbal* (SNK), *footbag* (SNK), *footwork* (SNK) a polymotivovaná lexéma *footfetišista* (SNK); s významom č. 2 „súvisiaci s futbalom“ semikompozitum *footgolf* „spojenie futbalu a golfu“ (SNK), kvázikompozitum *futsal* „sálový futbal“ (SNK) a polymotivované lexémy *footgolfista* (SNK), *footgolfový* (SNK). Výkladové slovníky slovenského jazyka zachytávajú lexémy *futbal* (SSJ, KSSJ, SSSJ, OGS) a *futsal* (SSSJ, OGS).

V poľských zdrojoch sa vyskytujú s významom č. 1 „súvisiaci s nohou/nohami“ kvázikompozitá *futbol* (NSP), *footbag*³⁵ (NSP), *footwork* (NKJP), *footswitch* (NKJP); s významom č. 2 „súvisiaci s futbalom“ semikompozitum *fulgolf* (NKJP), kvázikompozitum *futsal* „halowa piłka nożna“ (NSP). Výkladové slovníky poľského jazyka zachytávajú lexému *football/futbol*³⁶ (SJPSz, USJP, WSJPd, WSJPŽ).

V českých prameňoch sa nachádzajú s významom č. 1 „súvisiaci s nohou/nohami“ kvázikompozitá *football* (ČNK)/*fothal* (SN), *footbag* (SN), *footbed* (NM), *footpad* (NM), *footswitch* (NM), *footwork* (NM) a polymotivovaná lexéma *footfetišista* (NM); s významom č. 2 „súvisiaci s futbalom“ semikompozitum *footgolf* (NM), kvázikompozitum *futsal* (NM) a polymotivované lexémy *footgolfista* (NM), *footgolfový* (NM). Výkladové slovníky českého jazyka zachytávajú lexému *football* (PSJČ, SSJČ)/*fothal* (SSJČ, SSČ).

pedi-, pedo- (s., p., č.)

Bázoid je latinského pôvodu (lat. *pes*, gen. *pedis* „noha“) a má dva významy: 1. „súvisiaci s nohou/nohami – s celou dolnou končatinou alebo len s koncovou časťou od členka“, 2. „súvisiaci s krokmi“.

V slovenskom korpuse sa vyskytujú s významom č. 1 „súvisiaci s nohou/nohami“ semikompozitá *pedikúra* (SNK), *pedokozmetika* (SNK) a kvázikompozitum *pedipulačný*³⁷ (SNK); s významom č. 2 „súvisiaci s krokmi“ kvázikompozitum *pedometer* „krokomer“ (SNK). Výkladové slovníky slovenského jazyka zachytávajú lexémy *pedikúra* (SSJ, KSSJ, OGS) a *pedometer* (OGS).

V poľských zdrojoch sa nachádza s významom č. 1 „súvisiaci s nohou/nohami“ kvázikompozitum *pedikiur/pedicure* (NKJP); s významom č. 2 „súvisiaci s krokmi“ kvázikompozitum *pedometr* „licznik kroków“ (NSP). Výkladové slovníky poľského

³⁵ *Footbag* „podbijanie malej, zvykle szmacianej piłeczki nogami“ (NSP).

³⁶ V poľštine sa vyskytuje častejšie neinternacionalizmus *piłka nożna*.

³⁷ Adjektívum *pedipulačný* bolo utvorené analogicky podľa *manipulačný*. Porov. *manipulačný* a *pedipulačný* priestor. Online: digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/33345/s%20E1deck%202015_dp.pdf?sequence=1.

jazyka uvádzajú lexému *pedikiur/pedicure* (ISJP, USJP, WSJPŽ).

V českých prameňoch sa vyskytuje semikompozitum *pedikúra* (ČNK) a kvázikompozitum *pedometr*³⁸ (ČNK). Výkladové slovníky českého jazyka evidujú lexémy *pedikúra* (SSJČ, SSČ)/*pedikýra* (PSJČ, SSJČ, SSČ)/*pedikura* (PSJČ)/*pedicura* (PSJČ), *pedometr* (PSJČ, SSJČ).

pod(o)- (s., p., č.)

Bázoid je gréckeho pôvodu (gr. *pous*, gen. *podos* „noha“) a má význam „súvisiaci s nohou, predovšetkým koncovou časťou od členka“.

V slovenskom korpuse možno nájsť semikompozitum *pododermatitída* (SNK), kvázikompozitá *podiatria* (SNK), *podológia* (SNK) a polymotivované lexémy *podoskop*³⁹ (SNK), *podológ* (SNK), *podiatier* (SNK). OGS uvádza lexémy *podológia*, *podológ*, *podoskop*, *podiatria*.

V poľských prameňoch sa nachádzajú kvázikompozitá *podologia* (NSP), *podiatria* (NKJP), *podoskopia* (NKJP) a polymotivované lexémy *podolog* (NSP), *podoskop* (NKJP), *podiatra* (NKJP). Výkladové slovníky poľského jazyka uvádzajú lexému *podoskopia* (SJPSz, USJP, WSJPD).

V českých zdrojoch sa vyskytuje semikompozitum *pododermatitída* (ČNK), kvázikompozitá *podiatrie* (NM), *podologie* (NM) a polymotivované lexémy *podiatr* (NM), *podolog* (NM), *podoskop* (ČNK), *podograf*⁴⁰ (ČNK).

rino- (s., č.), **ryno-** (p.), **rhino-** (č.)

Bázoid je gréckeho pôvodu (gr. *rhis*, gen. *rhinos* „nos“) a má význam „súvisiaci s nosom“.

V slovenskom korpuse sa vyskytujú semikompozitá *rinovírus* (SNK), *rinoskleróm* (SNK), *rinotracheitída* (SNK), *rinokonjunktivitída* (SNK), *rinofaryngitída* (SNK), *rinoendoskopia* (SNK), *rinoplastika* (SNK), *rinosinusitída* (SNK), kvázikompozitá *rinológia* (SNK), *rinoskopia* (SNK), *rinolália* (SNK) a polymotivované lexémy *rinoviróza* (SNK), *rinovírusový* (SNK). OGS zachytáva lexémy *rinoplastika*, *rinológia*, *rinoskopia*, *rinoskop*.

V poľských prameňoch sa vyskytujú semikompozitá *rynochirurgia* (NKJP), *rynovírus* (NKJP), kvázikompozitá *rynologia* (NKJP), *rynoskopia* (NKJP), *rynoto-*

³⁸ Kompozitum s., p. *pedometria*/č. *pedometrie* má významy: „súvisiaci s dieťaťom“ alebo „súvisiaci s podo“.

³⁹ *Podoskopia* „vyšetrenie odtlačkov plosiek nôh“. Online: https://fz.tnuni.sk/uploads/media/Vol.5_No.2_Edicna_seria_FYZIOTERAPIA.pdf.

⁴⁰ *Podografie* „vyšetření chodidel pomocí přístroje“. Online: <https://www.celo-med.eu/pc-vysetreni-chodidel>.

mia (NKJP) a polymotivované lexémy *rynolog* (NSP), *rynochirurgiczny* (NKJP), *rynovírusový* (NKJP). Výkladové slovníky poľského jazyka evidujú lexému *rynologia* (USJP, WSJPD), pričom uvedené dva slovníky zachytávajú aj samostatný komponent *ryno-*.

V českých prameňoch sa vyskytujú semikompozitá *rinomanometrie* (NM), *rinosinusitída* (ČNK), *rinoendoskopia* (ČNK), *rinobaze* (ČNK), *rinokonjunktivitída* (ČNK), *rinofaryngitída* (ČNK), *rinoplastika/rhinoplastika* (ČNK), *rinosklerom* (ČNK), *rhinovírus* (ČNK), kvázikompozitá *rinoskopie/rhinoskopie* (ČNK), *rinologie* (ČNK), *rinometrie* (ČNK), *rinotomie* (ČNK), *rinolalie* „nosová reč“ (ČNK), *rhinofyma* (gr. *fyma* „výrastok“; ČNK), *rinolit* (ČNK) a polymotivované lexémy *rhinoviróza* (ČNK), *rynolog* (ČNK). Výkladové slovníky evidujú lexémy *rhinologie* (PSJČ)/*rinologie* (SSJČ), *rhinoskopie* (PSJČ)/*rinoskopie* (SSJČ), *rhinoplastika* (PSJČ), *rhinosklerom* (PSJČ), *rhinolog/rinolog* (SSJČ), *rhinoskop* (PSJČ, SSJČ)/*rinoskop* (SSJČ).

Záver

V posledných desaťročiach možno pozorovať nárast semikompozit a kvázikompozit, ktoré sa tvoria analogicky, podľa vzoru už známych slovtvorných modelov, keď jedno zložené slovo (jeho slovtvorná forma vyhovujúca potrebe vyjadrenia nového obsahu) sa stáva vzorom pre vznik celého radu ďalších slov. Analogia upevňuje opakovanosť jestvujúcich štruktúr, fixuje istú pravidelnosť a tým posilňuje štruktúrovanosť lexikálnej zásoby (Pancíková 2008, s. 55–56). Podľa H. Jadackej (2009, s. 123–125) jav opakovaného využívania istých slovtvorných modelov nie je nový, ale s masovosťou tvorenia analogických konštrukcií sa stretávame najmä v poslednom období. Konštitujú sa nové modely, ktoré sa následne kopírujú v desiatkach aj stovkách konkrétnych realizácií. Viacerí autori poukazujú na otvorenosť a neobmedzenosť množiny štruktúr, ktoré sa tvoria analogicky (napr. Jadacka 2009, s. 123; Kurzowa 1976, s. 85), pričom okrem príkladov doložených v slovníkoch a v textoch existujú aj početné potenciálne jednotky, ktoré môžu kedykoľvek vojsť do používania (Łachnik 2018, s. 13).

Analogickú alebo sériovú slovtvorbu možno dobre pozorovať pri somatických bázoidoch reprezentovaných rozličným počtom analogických štruktúr. Jeden bázoid tak môže vystupovať v identickom

význame v celých sériách lexém. Najväčším počtom analogických štruktúr sú vo všetkých troch jazykoch zastúpené bázoidy: s. *body-* (25), *derm(o)-/dermato-/derma-* (24), *rino-* (13); p. *derm(o)-/dermato-* (28), *body-/bodi-* (19), *ryno-* (8), č. *derm(o)-/dermato-/derma-* (47), č. *body-* (44), *rino-/rhino-* (18). Rozdiely v počte semikompozít a kvázikompozít ilustrujúcich bázoidy do istej miery vyplývajú z absencie lexémy v danom jazyku (napr. adjektívum *pedipulačný* (*priestor*) sa vyskytuje len v slovenčine a bolo utvorené analogicky podľa adjektíva *manipulačný*; lexémy *armsport*,⁴¹ *armsportovec*, *armsportový* sa vyskytujú len v českom jazyku). Absencia ekvivalentnej lexémy v danom jazyku však niekedy vyplýva len z toho, že nie je zachytená v neologickom slovníku alebo v národnom korpuse, neznamená to však, že sa v danom jazyku nevyskytuje a nepoužíva, napr. len v poľštine uvádzame lexému *dermokonsultacja* (NSP), keďže SNK, ČNK, NM ani SN túto lexému neevizujú. V českom jazyku ju však možno doložiť v iných zdrojoch: *Využijte dermatokonzultace a vyberte si přípravky šité na míru Vaší pokožce!* (<https://www.dermedic.pl/cz/rady-a-diagnostika-pokozky.html>). Podobne je to s názvami odborov medicíny, napr. kompozitum *dermatopatologia* dokladáme na základe výskytu v korpuse len v poľskom jazyku, ale pomenovanie tohto odboru medicíny je známe aj v slovenskom a českom jazyku (s. *dermatopatológia*, č. *dermatopatologie*). Okrem medzijazykových diferencií týkajúcich sa zastúpenia alebo absencie konkrétnych lexém, možno pozorovať aj sémantické rozdiely vo formálne identických jednotkách vyskytujúcich sa v skúmaných jazykoch, napr. s. *FaceTime* (SNK) „aplikácia na videohovory“ – č. *face-time* (NM) „čas osobných setkání“.

Slovenské, poľské a české somatické bázoidy, ako aj kompozitá, do ktorých vstupujú, charakterizuje primárne cudzí pôvod, príslušnosť k istému komunikačnému registru a neologický charakter, čo sa prirodzene odráža v nízkej miere zachytenia vo výkladových slovní-

⁴¹ „Armsport je vlastně moderní oficiální název pro to, čemu se hezky česky říká „páka“, případně „sportovní páka“, ve světě však kanadský zápas anebo ještě postaru armwrestling“ (NM).

koch slovenského, poľského a českého jazyka. Skúmané iniciálové bázoidy možno považovať za internacionalizmy; pôvodom sú z angličtiny, gréčtiny a latinčiny a dominantne sa spájajú s druhým komponentom cudzieho pôvodu. Najväčšia časť lexiky sa vzťahuje ku komunikačnému registru medicíny, ale aj biológie, športu, výtvarníctva či techniky, pričom odborné termíny a sociolekty sa do povedomia bežných jazykových používateľov dostávajú prostredníctvom médií. V materiálnej báze možno pozorovať rozličné typy neologizmov, ale aj okazionalizmy, ktoré sú dôležité pre dotvorenie obrazu o novej slovnej zásobe. Somatické bázoidy aj kompozitá zároveň charakterizuje vysoká miera variantnosti. Variantnosť bázoidov sa môže realizovať na úrovni jednej lexikálnej jednotky alebo viacerých lexikálnych jednotiek, pričom ide o nasledujúce typy: pôvodná – adaptovaná ortografická podoba, prítomnosť – absencia interfixu, prítomnosť rozličných interfixov, formálna reflexia rozličných tvarov z východiskového jazyka, rozličný východiskový jazyk. Variantnosť kompozít sa prejavuje na ortografickej rovine písaním spolu (bez medzery) alebo so spojovníkom, pričom v nejednom prípade sa objavuje aj dvojslovné pomenovanie s nesklonným prvým členom, čo signalizuje prechod ku kompozitám. Okrem monosémických bázoidov so somatickým významom sa v skúmanom súbore vyskytujú aj polysémické komponenty so základným somatickým významom a s odvodenými významami nesomatického charakteru. Pri výskume sa ukázalo, že jeden somatický význam môže vyjadriť niekoľko bázoidov, ale každý z nich sa používa s inými komponentmi v zadnej pozícii, pri ktorých nie sú voľne zameniteľné.

Predložené heslové spracovanie somatických bázoidov ako iniciálových komponentov slovotvornej štruktúry semikompozít a kvázikompozít sa opiera o rozsiahly výskum lexikálneho materiálu v neologických prameňoch, národných korpusoch a lexikografických dielach troch jazykov. Môže byť využité pri príprave nových vydaní výkladových a špecializovaných slovníkov (terminologických slovníkov, slovníkov slangu a pod.), poslúžiť ako východisko pre spracovanie iných sémantických skupín bázoidov, ako aj pre ich výskum.

Zoznam skratiek

angl.	slovo anglického pôvodu
ASC5	<i>Akademický slovník cizích slov A–Ž</i> (Petráčkova, Kraus 1995)
č.	česká lexéma, český, v češtine
ČNK	<i>Český národní korpus</i>
EJP	<i>Encyklopedia języka polskiego</i> (Urbańczyk, Kucala (eds.) 1999)
fr.	slovo francúzskeho pôvodu
gen.	genitív
gr.	slovo gréckeho pôvodu
GWJP	<i>Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia</i> (Grzegorzczukowa, Laskowski, Wróbel (eds.) 1999)
ISJP	<i>Inny słownik języka polskiego</i> , wyd. I (Bańko (ed.) 2000)
KSSJ	<i>Krátky slovník slovenského jazyka</i> , (Kačala, Pisárčiková, Považaj (eds.) 2003, 2020)
lat.	slovo latinského pôvodu
NKJP	<i>Narodowy Korpus Języka Polskiego</i>
NM	<i>Databáze excerpčního materiálu Neomat</i>
NSP	<i>Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat...</i> (Tekiel (ed.) 1988–1989; Smółkowa (ed.) 1998–1999, 2004–2006, 2010–2015)
OGS	<i>Ortograficko-gramatický slovník</i> (Sokolová, Jarošová (eds.) 2016)
p.	poľská lexéma, poľský, v poľštine
PSJČ	<i>Příruční slovník jazyka českého. I. – VIII. díl</i> (Hujer, Smetánka, Weingart, Havránek, Šmilauer, Ziskal (eds.) 1935–1957)
s.	slovenská lexéma, slovenský, v slovenčine
SCS	<i>Slovník cudzích slov (akademický)</i> (Petráčkova, Kraus 2005)
SJPD	<i>Slovník języka polskiego</i> (Doroszewski (ed.) 1958–1969)
SJP PWN	<i>Slovník języka polskiego PWN</i> (online: https://sjp.pwn.pl)
SJPSz	<i>Slovník języka polskiego</i> . (Szymczak (ed.) 1996)
SN	<i>Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1</i> (Martincová a kol. 1998) <i>Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2</i> (Martincová a kol. 2004)
SNK	<i>Slovenský národní korpus</i>
SSČ	<i>Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost</i> (Filipec, Daneš, Machač, Mejstřík 1978, 1994, 2003, 2004, 2005, 2009)
SSJ	<i>Slovník slovenského jazyka</i> (Peciar (ed.) 1959–1968)
SSJČ	<i>Slovník spisovného jazyka českého</i> (Havránek 1960–1971, 1989)
SSSJ	<i>Slovník současného slovenského jazyka. A–G</i> (Buzássyová, Jarošová (eds.), 2006), <i>Slovník současného slovenského jazyka. H–L</i> (Jarošová, Buzássyová (eds.) 2011), <i>Slovník současného slovenského jazyka M–N</i> (Jarošová (ed.) 2015)
USJP	<i>Uniwersalny słownik języka polskiego</i> (Dubisz (ed.) 2003)
WSJPD	<i>Wielki słownik języka polskiego PWN</i> (Dubisz (ed.) 2018)
WSJPŽ	<i>Wielki słownik języka polskiego PAN</i> (Żmigrodzki (ed.) 2007–2021)

Pramene

- Bańko M. (ed.), 2000, *Inny słownik języka polskiego*. T. 1–2, wyd. I, Warszawa: PWN.
- Buzássyová K., Jarošová A. (eds.), 2006, *Slovník súčasného slovenského jazyka. A–G*, Bratislava: VEDA.
- Český národní korpus. Syn 2020. Online: <https://www.korpus.cz/kontext/query?corpname=syn2020> [cit. 2021-03-23].
- Databáze excerpčního materiálu Neomat, verze 3.0. Online: <http://neologismy.cz/> [cit. 2021-03-22].
- Dąbrowska B., 2005, *Podręczny słownik medyczny łacińsko-polski a polsko-łaciński*, Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL.
- Doležal A., 2018, *Anatomický slovník. Původ a význam anatomické terminologie*. Praha: Maxdorf.
- Doroszewski W. (ed.), 1958–1969, *Slovník języka polskiego*. T. 1–10. T. 11 (*Suplement*), Warszawa: Wiedza Powszechna. T. 1–4, Warszawa: PWN (T. 5–11).
- Dubisz S. (ed.), 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 1–4, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dubisz S. (ed.), 2018, *Wielki słownik języka polskiego PWN*. T. 1–5, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Filipec J., Daneš F., Machač J., Mejstřík V., 1978 (1. vydání), 1994 (2. vydání), 2003 (3. vydání), 2004, 2005, 2009, *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha: Academia. Online: <https://lexiko.ujc.cas.cz/heslare> [cit. 2021-03-23].
- Gruszczyński W., Bralczyk J. (eds.), 2002, *Slovník gramatyki języka polskiego*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Hujer O., Smetánka E., Weingart M., Havránek B., Šmilauer V., Ziskal A. (eds.), 1935–1957, *Příruční slovník jazyka českého. I. – VIII. díl*, Praha: Státní nakladatelství (I. – II. díl), Školní nakladatelství (III. díl, IV. díl – 1. část), Státní nakladatelství (IV. díl – 2. část), Státní nakladatelství učebnic (V. díl), SPN (VI. – VIII. díl).
- Jarošová A., Buzássyová K. (eds.), 2011, *Slovník súčasného slovenského jazyka. H–L*, Bratislava: VEDA.
- Jarošová A. (ed.), 2015, *Slovník súčasného slovenského jazyka. M–N*, Bratislava: Veda.
- Kačala J., Pisárčiková M., Považaj M. (eds.), 2003, *Krátky slovník slovenského jazyka*, 4. dopl. a upr. vyd., Bratislava: Veda; 5. dopl. a upr. vyd., Martin: Matica slovenská.
- Karlík P., Nekula M., Pleskalová J. (eds.), 2012–2020, *Nový encyklopedický slovník češtiny*, Brno: Masarykova univerzita. Online: <https://www.czechency.org/> [cit. 2021-03-23].
- Kopaliński W., 1994, *Slovník wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa: Wiedza Powszechna.

- Kopaliński W., 1996, *Podręczny słownik wyrazów obcych*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Králik L., 2015, *Stručný etymologický slovník*, Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV.
- Lingea. *Anglicko-slovenský slovník*. Online: <https://slovníky.lingea.sk/anglicko-slovensky> [cit. 2021-02-08].
- Martinová O. a kol., 1998, *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1*, Praha: Academia.
- Martinová O. a kol., 2004, *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*, Praha: Academia.
- Narodowy Korpus Języka Polskiego. Wyszukiwarka korpusowa PELCRA. Online: <http://www.nkjp.uni.lodz.pl/> [cit. 2021-03-22].
- Peciar Š. (ed.), 1959–1968, *Slovník slovenského jazyka. I–VI*, Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- Petráček V., Kraus J., 1995, *Akademický slovník cizích slov A–Ž*, Praha: Academia.
- Petráček V., Kraus J., 2005, *Slovník cudzích slov (akademický)*, 2., doplnené a prepracované vyd., preklad E. Balážová, J. Bosák, J. Genzor, I. Ripka, J. Skladaná, ed. E. Balážová, J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.
- Skarżyński M., 2000, *Slovník připomínek gramatických dla studentów filologii polskiej*, Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Slovenský národný korpus, prim-9.0-public-all. Online: <https://bonito.korpus.sk> [cit. 2021-03-22].
- Slovník jazyka polskiego PWN*. Online: <https://sjp.pwn.pl/> [cit. 2021-03-22].
- Smółkova T. (ed.), 1998–1999, *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 1985–1992. Część I: A–O. Część II: P–Ż*, Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Smółkova T. (ed.), 2004–2006, *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 1993–2000. Część I: A–H. Część II: I–O. Część III: P–Ś. Część IV: T–Ż (Suplement do części I–III)*, Kraków: Wydawnictwo LEXIS.
- Smółkova T. (ed.), 2010–2015, *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 2001–2005. Część I: A–D. Część II: E–J. Część III: K–M. Część IV: N–R. Część V: S–U. Część VI: V–Ż*, Kraków: Wydawnictwo LEXIS.
- Sokolová M., Jarošová A. (eds.), 2016, *Ortograficko-gramatický slovník. A–Ž (používateľská verzia Slovníka súčasného slovenského jazyka)*. Online: <https://lex.juls.savba.sk/> [cit. 2021-03-22].
- Szymczak M. (ed.), 1996, *Slovník jazyka polskiego PWN. T. 1–3*, Wydanie I scalone, 2 dodruk, Warszawa: PWN.
- Šimon F., Danko J., Artimová J., Zborovjan M., 2015, *Anatomický slovník*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- Tekiel D. (ed.), 1988–1989, *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 1972–1981. Część I: A–O. Część II: P–Z*, Wrocław–Warszawa–Kraków–

–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

- Urbańczyk S., Kucala M. (eds.), 1999, *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Vokurka M., Hugo J. a kol., 2015, *Velký lékařský slovník*, Praha: MAXDORF JESSENIUS.
- Zieliński K. W., 2019, *Slovník pochodzenia nazv i okrešlen medycznych. Antyczne i nowożytné dzieje chorób w ich nazwach ukryte*, Wydanie II (poprawione i uzupełnione), Bielsko-Biała: Alfa Medica Press.
- Żmigrodzki P. (ed.), 2007–2021, *Wielki słownik języka polskiego PAN*, Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN. Online: <http://www.wsjp.pl> [cit. 2021-02-15].

Internetové pramene

- Akrolentiginózní melanom*. Online: <https://www.prolekare.cz/casopisy/klinicka-onkologie/2015-6-8/pripad-pozdne-diagnostikovaneho-akrolentiginozniho-melanomu-56838> [cit. 2021-03-15].
- Bodykit*. Online: <https://www.tuning-in.sk/co-je-body-kit/> [cit. 2021-03-15].
- Body-styling*. Online: <https://educalingo.com/pl/dic-de/bodystyling> [cit. 2021-02-15].
- Dermokonzultace*. Online: <https://www.dermedic.pl/cz/rady-a-diagnostika-pokozky.html> [cit. 2021-02-15].
- FaceApp*. Online: <https://www.4ka.sk/blog/faceapp-online-aplikacia-ktora-vas-urobi-starsimi-spustila-sialenstvo-expe> [cit. 2021-02-15].
- Facehugger/face-hugger*. Online: https://esensja.pl/film/publicystyka/tekst.html?id=7252&ref=ak_sm [cit. 2021-02-15].
- Facepalm*. Online: <https://it-slovník.cz/pojem/facepalm> [cit. 2021-03-15].
- FaceTime*. Online: <https://gadgetarq.com/sk/prihlaska/zaklady-Facetime,-ktore-potrebuje-vediet> [cit. 2021-02-15].
- Futsal*. Online: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/futsalowiec-czy-futsalista> [cit. 2021-02-15].
- Futsal*. Online: [https://sk.wikipedia.org/wiki/Futsal_\(AMF\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Futsal_(AMF)) [cit. 2021-02-15].
- Pedipulačný*. Online: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/33345/s%E1deck%E1_2015_dp.pdf?sequence=1 [cit. 2021-02-15].
- Podografie*. Online: <https://www.celomed.eu/pc-vysetreni-chodidel> [cit. 2021-02-15].
- Podoskopia*. Online: https://fz.tnuni.sk/uploads/media/Vol.5_No.2_Edicna_seria_FYZIOTERAPIA.pdf [cit. 2021-03-25].

Literatúra

- Blicharski M., 1977, *Złożenia imienne w języku rosyjskim i polskim*, Warszawa–Wrocław: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Boděchová I., 2017a, *Kvazikompozice*, [in:] *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online: <https://www.czechency.org/slovník/KVAZIKOMPOZICE> [cit. 2021-03-23].

- Bozděchová I., 2017b, *Hybridní kompozitum*, [in:] *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online: https://www.czechency.org/slovník/HYBRIDNÍ_KOMPOZITUM [cit. 2021-03-26].
- Dokulil M., Horálek K., Hůrková J., Knappová M., Petr J. a kol., 1986, *Mluvnice češtiny (I). Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov*, Praha: Academia.
- Furdík J., 1993, *Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie*, Levoča: Modrý Peter.
- Furdík J., 2004, *Slovenská slovtvorba (Teória, opis, cvičenia)*, ed. M. Ološtiak, Prešov: Náuka.
- Grzegorzczkova R., 1979, *Zarys słowotwórstwa polskiego. Słowotwórstwo opisowe*, wydanie III poprawione, Warszawa: PWN.
- Grzegorzczkova R., Laskowski R., Wróbel H. (eds.), 1999, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, Warszawa: PWN.
- Helcl M., 1953, *Hybridně složená slova jako autodoprava, elektromotor*, „Naše řeč“ 36, s. 34–43.
- Horecký J., Buzássyová K., Bosák J. a kol., 1989, *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*, Bratislava: Veda.
- Hubáček J., Krčmová M., 2017, *Sociolekt (slang)*, [in:] *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online: <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLEKT> [cit. 2021-03-23].
- Chruścińska K., 1976, *Nowe wyrazy złożone w języku polskiej prasy. I. Formacje oparte na tematach rodzimych*, „Poradnik Językowy”, nr 10, s. 438–443.
- Jadacka H., 2001, *System słowotwórczy polszczyzny (1945–2000)*, Warszawa: PWN.
- Jadacka H., 2009, *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*, Warszawa: PWN.
- Klemensiewiczówna I., 1951, *Wyrazy złożone nowszej polszczyzny kulturalnej. Próba systematyki*, Kraków: Wydawnictwo Studium Słowiańskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kurzowa Z., 1976, *Złożenia imienne we współczesnym języku polskim*, Warszawa – Kraków: PWN.
- Łachnik J., 2018, *Złożenia polskie – opis gniazdowy (charakterystyka strukturalna)*, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Martincová O., Savický N., 1987, *Hybridní slova a některé obecné otázky neologie*, „Slovo a slovesnost“ 48, s. 124–139.
- Martincová O., 2017a, *NEOLOGISMUS*, [in:] *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online: <https://www.czechency.org/slovník/NEOLOGISMUS> [cit. 2021-03-26].
- Martincová O., 2017b, *OKAZIONALISMUS*, [in:] *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online: <https://www.czechency.org/slovník/OKAZIONALISMUS> [cit. 2021-03-26].
- Mejstřík V., 1965, *Tzv. hybridní složeniny a jejich stylová platnost*, „Naše řeč“ 48, s. 1–15.
- Mitter P., 2003, *Složená hybridní substantiva s prvním komponentem cizího původu v současné češtině*, Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně.
- Mitter P., 2008, *Hybridní složeniny s prvním komponentem domácího původu v současné češtině*, Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně.
- Nagórko A., 2000, *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ochmann D., 2004, *Nowe wyrazy złożone o podstawie zdeintegrowanej w języku polskim*, Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Ološtiak M., 2017, *Slovtvorba, slovnodruhovú prechody, preberanie a skraccovanie lexém*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Online: <https://www.publib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak11> [cit. 2021-03-23].
- Ološtiak M., Vojteková M., Oriňáková S., 2018, *Slovtvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine*, Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- Ološtiak M., Vojteková M., 2021, *Kompozitnosť a kompozícia (príspevok k charakteristike zložených slov na materiáli západoslovenských jazykov)*, „Slovo a slovesnosť“ 82, s. 95–117.
- Pančíková M., 2008, *Rozvojové tendencie polskej a slovenskej lexiky na prelome tisícročia. Vybraná problematika. Substantíva*, Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.
- Sambor J., 1976, *Kompozycje rzeczownikowe dwunominalne i nominalno-werbalne w tekstach współczesnego języka polskiego*, [in:] *Semantyka tekstu i języka*, Wrocław: Ossolineum, s. 239–256.
- Sinielnikoff R., 1968, *Słowotwórstwo*, [in:] *Gramatyka opisowa języka polskiego z ćwiczeniami. Tom I. Fonetyka. Części mowy. Słowotwórstwo*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, s. 143–281.
- Slančová D., 1996, *Praktická štylistika (Štylistická príručka)*, Prešov: SLOVA-CONTACT.
- Slančová D., Sokolová M., 2011, *Návrat k varietám hovorenej podoby slovenčiny na východnom Slovensku po pätnástich rokoch*, [in:] *Vidy jazyka a jazykovedy*, Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 348–357.
- Strutyński J., 1997, *Gramatyka polska*, Kraków: Wydawnictwo Tomasz Strutyński.
- Svobodová D., 1999, *Anglická a hybridní kompozita v současné češtině a jejich adaptace*, „Naše řeč“ 82, s. 122–126.
- Štícha F. a kol., 2018, *Velká akademická gramatika spisovné češtiny. I. Morfologie: Druhy slov / Tvoření slov – Část 1*, Praha: Academia.
- Vojteková M., 2021, *Nové kompozitá s iniciálovými bázoidmi cudzieho pôvodu v poľštine*, Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- Waszakowa K., 2005, *Przejawy internacjonalizacji w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Žaža S., 1999, *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*, Brno: Masarykova univerzita.